

CZU: 378.147.88:37.03

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3966936>

PROVOCĂRI CURENTE ALE STAGIILOR UNIVERSITARE DE PRACTICĂ PEDAGOGICĂ DIN PERSPECTIVA EDUCAȚIEI INTERCULTURALE

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Universitatea de Stat din Moldova

Studiul prezintă rezultatele unei cercetări pedagogice ale problematicii stagiilor de practică din universități, inclusiv din perspectivă interculturală. Aspectele investigate țin de reliefaarea succeselor, practicilor avansate, dar și de provocările și dificultățile ce intervin la etapa actuală în gestionarea și valorificarea competențelor achiziționate de studenții, viitori pedagogi, pe parcursul diferitor tipuri de practică. Lotul de subiecți, investigați în calitate de experți în domeniu, a inclus cadre didactice universitare, coordonatori de practică, iar chestionarea ca metodă de bază a fost relevantă obiectivelor de cercetare, cu caracter constatativ, formativ și de control la subiectul dat.

Cuvinte-cheie: *stagiu de practică, educație interculturală, universitate, studenți, profesori-coordonatori, instituții educaționale.*

CURRENT CHALLENGES FOR STUDENTS' INTERNSHIPS. INTERCULTURAL EDUCATION APPROACH

The study presents the results of a pedagogical research on the issue of the internships in universities, including the intercultural perspective. The investigated aspects relate to the success, advanced practices, but also to the challenges and difficulties involved in the current stage in the management and capitalization of the skills acquired by students, future educators, during different types of internship. The group of respondents considered as experts in the field, included university teachers, internship coordinators, and the questioning as a basic method was relevant to the proposed research objectives, having a finding, formative and control character in the given topic.

Keywords: *student internship, intercultural education, university, students, teachers-coordinators, educational institutions.*

Introducere

Pregătirea practică a studenților pe parcursul programelor de formare pedagogică inițială continuă a fi o provocare serioasă atât pentru instituțiile de învățământ superior, reprezentate în mod direct de profesorii-coordonatori și de studenții viitori pedagogi, cât și pentru instituțiile preuniversitare, de la grădiniță până la colegii, cu actori tot mai diverși și aflați în continuă schimbare la nivel de necesități și expectații. Pe cât de complexe și sofisticate devin cerințele din ambele părți implicate, cu drepturi și obligațiuni diversificate, pe atât de restrânse și, deseori, „puțin prietenoase” se manifestă mediile educaționale, în care unii actori resimt studentul-stagiar ca pe o „povară” sau stagiul în cauză ca pe o formalitate. Așa cum în Codul educației al Republicii Moldova [1] se stipulează că „stagiile de practică ale studenților reprezintă una dintre formele obligatorii de formare a specialiștilor de înaltă calificare”, acestea reprezintă o componentă esențială a programului de studii, cu beneficii evidente pentru student și pentru instituție, în ansamblu (art.100 pct.1). Cităm din același articol, punctul 3, o reglementare demnă de reținut, în contextul problemelor enunțate anterior: „...structurile care oferă instituțiilor de învățământ superior locuri pentru stagiile de practică ale studenților pot beneficia, din partea acestor instituții, de: a) prioritate în selectarea de absolvenți pentru încadrare în propria structură; b) parteneriat în organizarea de incubatoare de afaceri, laboratoare științifice, proiecte comune etc.; c) transfer tehnologic și schimb de experiență; d) formare continuă a personalului în instituția de învățământ superior”, acestea beneficiind, în ultimă instanță, și de facilități fiscale în modul stabilit de Guvern (pct.5).

Educația interculturală (EIC), în calitate de dimensiune a noilor educații, se promovează și se dezvoltă, în mod preponderent, prin intervenții de ordin practic, de ordin acțional explicit. Or, cunoștințele declarative se prezintă doar ca lansare a problematicii, pe când cunoașterea procedurală – ca „formă superioară activă și complexă, care duce la procedee de acțiune practică” [2, p.77], asigurând utilizarea acestor situații noi ale contextului educațional multicultural și divers.

Cadru conceptual

În opinia lui C.Cucoș, „educația interculturală constituie o opțiune ideologică în societățile democratice și vizează pregătirea viitorilor cetățeni, în așa fel încât ei să facă cea mai bună alegere și să se orienteze în contextele

multiplicării sistemelor de valori” [3, p.135]. Însă, considerăm că acest deziderat trece de la opțiune la obligație, în condițiile în care societățile monoculturale aproape că nu mai există în contemporaneitatea noastră. Or, „ca principiu de politică a educației, educația interculturală propune un nou cadru normativ, care reorientează activitatea pedagogică „de la etnocentrism la alteritate”, de la monodisciplinaritate la inter- și transdisciplinaritate” [4, p.247]. În aceeași ordine de idei, educația interculturală se pliază pe „modelul educației progresiviste, situat la granița dintre pedagogia modernă și postmodernă, promovează o filozofie pragmatică (J.Dewey), care acordă prioritate dimensiunii motivaționale a personalității celui educat, ca sursă a acțiunii eficiente, valorificând structurile psihologice genetice, favorabile învățării în perspectivă constructivistă (J.Piaget) [Ibidem, p.123].

Așa cum fiecare instituție de învățământ superior sau mediu de specialitate are propriul regulament de organizare a stagiilor de practică [Cf.5], elaborate în baza actelor normative naționale și internaționale/europene, rigorile procesuale și de rezultat se impun ca priorități de certificare și promovare a studenților, în contextul educațional specific al specialității/calificării profesionale în cauză.

Metodologie

Studiul dat este unul calitativ, cu elemente cantitative, anticipat de o analiza a literaturii de specialitate și a documentelor de politici de profil, bazându-se pe un chestionar elaborat de noi, cu itemi compoziți pe marginea evaluării stagiilor de practică din perspectiva cadrelor didactice universitare (USM, USC, USARB). Lotul de subiecți a inclus persoane cu vârsta medie de 38 de ani, vechimea în domeniul pedagogic de 21 de ani, iar stagiul de coordonare a practicilor de specialitate – de 9 ani. Subiecții chestionați, în calitate de experți, au coordonat diferite tipuri de stagii de practică, începând cu practica de inițiere în specialitate și finalizând cu practica pedagogică de 6 săptămâni, la diferite discipline școlare din domeniul socioumanistic.

Rezultate și probleme pentru dezbateri profesionale

În viziunea majorității (94%), calitatea realizării acestor stagii în ultimii 3 ani s-a constatat, la modul general, ca bună, și doar un respondent consideră că aceasta este insuficientă.

Cu referire la importanța stagiilor de practică în calificarea profesională a studenților, pentru pregătirea de specialitate (filologică, istorică etc.) și pentru pregătirea lor psihopedagogică părerile respondenților s-au împărțit procentual, conform reprezentării de mai jos (Diagrama 1).

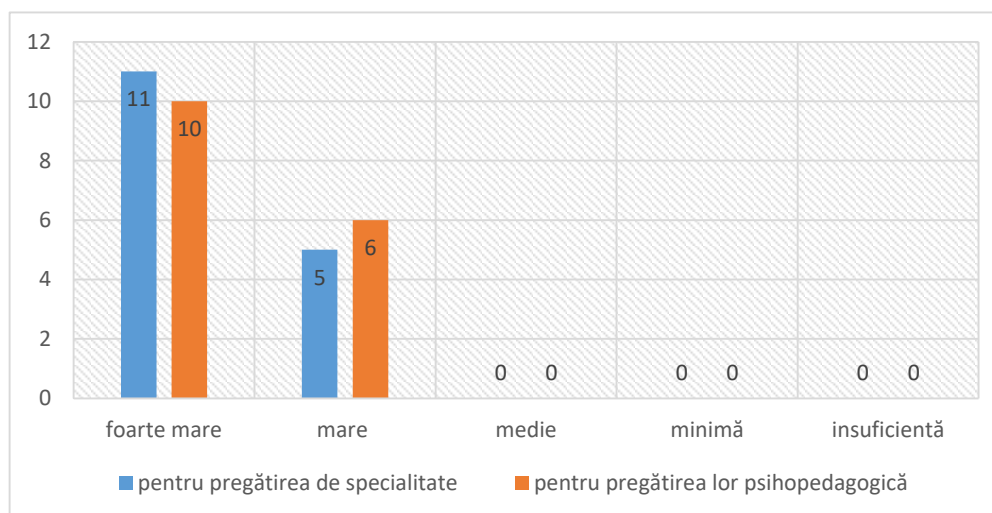

Diagrama 1. Importanța stagiilor de practică în calificarea profesională a studenților.

Relațiile studenților cu elevii în procesul educațional din timpul practicii sunt, susțin profesorii, bune și foarte bune, deși, în continuare, s-au evidențiat multiple probleme legate de managementul clasei.

Asistarea la ore și consilierea individuală și de grup a stagiilor sunt responsabilități-cheie ale metodiștilor universitari, deși, conform răspunsurilor la chestionar, în ordinea priorităților, cel mai frecvent la orele predate/activitățile extracurriculare ale studenților în școală asistă: profesorul responsabil din școală, studenții colegi și mentorul de la universitate. În acest context, semnalăm necesitatea acordării unei atenții sporite, inclusiv a unor investiții din partea universităților supervizării stagiilor de practică din partea metodiștilor. Ni se pare insuficientă doar salarizarea simbolică a acestora și alarmantă sistarea de ani buni a practicii pozitive din perioada

sovietică de achitare a delegațiilor și a cheltuielilor de transport pentru profesorii universitari metodiști, atâta timp cât o bună parte dintre studenți realizează practica în afara orașelor de reședință a universităților.

Formele și tematica activităților de educație interculturală în cadrul stagiilor de practică se prezintă astfel:

- Activități de observare și cercetare;
- Orele de dezvoltare personală cu tematici EIC;
- Activități extracurriculare cu diferite tematici și modalități de realizare: „Suntem diferiți, dar suntem împreună”, „Eu și prietenii mei”, „Hai să fim prieteni”, „Planeta toleranței”, „Drepturile copilului în context intercultural”; „Moldova – casa noastră”, „Caleidoscopul drepturilor omului”, „Altul nu înseamnă străin”, „Suntem diferiți, dar suntem împreună”, „Beaux dans la diversité”; festivalul etniilor, vizite în diferite localități; călătorii virtuale prin țările anglofone; concursuri la tematica culturii țărilor anglofone; sesiuni online (skype/viber/whats up cu prietenii din țările anglofone; Flashmob; masă rotundă, spectacole; sărbătorile naționale etc.);
- Implicarea studenților în „Ziua Europeană a Limbilor”; Evenimente culturale organizate special cu această ocazie: cafenea lingvistică, concursuri, ateliere de învățare a limbilor străine etc.

În opinia respondenților, au fost evidențiate și cele mai semnificative succese ale stagiilor din dublă perspectivă, generale și ale EIC, selectate în ordinea priorităților, expuse de respondenți și clasificate după criteriul proximității de conținut.

Tablelul 1

Succese percepute de profesori în cadrul stagiilor de practică

Cele mai importante succese ale studenților la practica din școală, în general:	Cele mai importante succese privind implementarea dimensiunilor educației interculturale în școală:
<ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea competențelor profesionale; • Au realizat că sunt apti să proiecteze și să realizeze ore; • Au realizat că dispun de competențele necesare; • Învățarea unor secrete profesionale; • Învățarea practică; • Valorificarea unor tehnologii noi de învățare; • Implicarea activă și motivantă în procesul educațional; • Crearea la lecție a unui climat de succes pentru toți elevii; • Deschiderea pentru consultare cu profesorii și metodiștii; • Conștientizarea și asumarea responsabilităților unui cadru didactic atât în proiectarea orelor, cât și desfășurarea acestora; • Realizarea bună a obiectivelor propuse pentru stagiul de practică; • Rezolvarea de probleme în activitatea practică; • Descoperirea harului / măiestriei pedagogice; • Au conștientizat că POT fi profesori, având convingerea că au vocație pedagogică; • Stimularea interesului de a lucra în școală; • Soluționarea unor conflicte interpersonale; • Autosensibilizarea punctelor slabe în pregătirea pedagogică și asumarea unor obiective strategice de depășire a acestora; • Dezvoltarea personală (depășirea fricii de a comunica în fața unui grup, EQ etc.); • Provocarea elevilor întru realizarea sarcinilor din proprie inițiativă; • Manifestarea inițiativei, a spiritului organizatoric; • Încadrarea în activitatea colectivului de profesori; • Atitudine pozitivă și comportament etic în comunicarea cu elevii și profesorii; 	<ul style="list-style-type: none"> • Valorificarea la lecții a dimensiunii interculturale; • Deschidere pentru abordarea subiectelor de educație interculturală; • Formarea/exersarea propriilor competențe de EIC; • Dezvoltarea atât a competenței intraculturale cât și a celei interculturale; • Selectarea materialului potrivit în atingerea obiectivelor EIC; • Inițiativă în desfășurarea activității interculturale; • Realizarea conținuturilor în domeniul EIC care nu neapărat sunt reflectate în curriculum; • Conștientizarea importanței studierii dimensiunilor EIC; • Deschiderea către celălalt și dorința de a-l cunoaște; toleranța; • Observarea grupului de elevi și profesori din perspectiva dată; • Implicarea egală a tuturor elevilor; • Motivarea elevilor la ore, proiectând activități cu scopul dezvoltării competenței interculturale; • Crearea unor situații de succes pentru elevii de diferite etnii; • Conștientizarea necesității de a construi împreună cu „celălalt”, diferit de mine; • Promovarea valorilor culturale a diferitor etnii; • Au învățat cum să comunice cu elevii – reprezentanți ai diferitor etnii; • Au conștientizat importanța acestui domeniu; • Au identificat problemele cu care se confruntă profesorii legate de domeniul EIC; • Alegerea temelor pentru cercetare științifică (conferințe, teze de an, licență) cu problematici ale educației interculturale etc.

<ul style="list-style-type: none"> • Implicare în activități extracurriculare; • Relații frumoase cu elevii și mentorii; • Recrutarea studenților stagiați prin angajare; • Schimbări inovative pedagogice; • Ajutorul pedagogului în pregătirea metodică pentru ore etc. 	
--	--

Din tabelul de mai sus deducem o multitudine de aspecte prin care se manifestă reușitele pedagogice ale studenților stagiați și considerăm că o clasificare a acestora pe componentele competențelor profesionale, în general, și ale competențelor interculturale, în particular, ar putea clarifica traiectele de investigare, conturate de cunoștințe, abilități practice, atitudini și comportamente integratoare, focusate pe soluționarea unor situații de problemă din varii contexte școlare. Important însă a fost să remarcăm atitudinea pozitivă în relațiile cu elevii și profesorii, dar și dorința de a profesa în școală și de a colabora cu corpul didactic, pentru a deprinde secretele măiestriei pedagogice și a se dezvolta personal și profesional. Deși nu au fost eludate problemele, după cum ne vom convinge analizând tabelul ce urmează, considerăm că tinerii care pleacă din universități în școală vor fi capabili să devină agenții schimbărilor cerute de societate și să promoveze valori adecvate în rândul elevilor și al profesorilor.

Tabelul 2

Probleme sesizate de profesori în timpul stagiilor de practică

Cele mai mari probleme cu care se confruntă studenții, pe parcursul practicii, în general:	Cele mai mari probleme cu care se confruntă studenții, pe parcursul practicii, în valorificarea educației interculturale:
<ul style="list-style-type: none"> • Lipsă de continuitate între cele învățate la universitate și cerințele, câteodată, exagerate impuse de CD de la școală; • Au de făcut foarte multe lucruri ce nu țin nemijlocit de stagiul; așa spune că se mai întâmplă ca CD de la școală să nu ofere ghidarea necesară; • Elaborarea unui proiect didactic; • Selectarea unor metode interactive, strategii didactice eficiente; • Alegerea tehnicilor și exercițiilor conform vârstei copilului; • Transformarea conținuturilor științifice în conținut de predat; • Valorificarea proiectului didactic realizat în timpul lecției; • Dozarea timpului; • Lipsa TIC în sălile de clasă; • Lipsa unor abilități practice elementare; • Pregătire superficială de ore; • Lipsa manualelor și a altor materiale didactice; • Asigurarea accesului la fondul de literatură de specialitate; materiale didactice (în unele cazuri); • Numărul mare de elevi în clasă; • Managementul clasei de elevi, lipsa de atenție/ascultare din partea elevilor, relațiile cu grupurile de elevi dificili; • Frica de a fi în fața unui grup; • Sunt cazuri de incompetență lingvistică (la studenții de la <i>Limbi străine</i>); • Adaptarea adecvată a resurselor disponibile; • Dificultatea în realizarea activității cu părinții; • Relații tensionate cu profesorii din școală; • Participarea la activități metodice la școală; • Lipsa unei încrederi, inițiative; • Lipsa competențelor de autodirecționare, a tendinței de autoformare, autoperfecționare, a motivației de a progresa etc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Pregătire insuficientă în domeniul EIC; • Lipsa de receptivitate și deschidere din partea instituției; • Nepregătirea profesională a cadrelor didactice în domeniul EIC; • Slaba conștientizare a importanței EIC în formarea personalității copilului; • Crearea unui climat de încredere indispensabil educației interculturale în clasa de elevi; • Evaluarea competenței interculturale; neavând context real (limbi străine), se rămâne în virtual, în simulări; • Implementarea studiilor despre interculturalitate la ore; • Necunoașterea formelor de evaluare a competenței interculturale; • Alegerea inadecvată a strategiilor specifice educației interculturale; • Rezistența, stereotipurile și prejudecățile elevilor dar și ale mentorilor; • „Neînțelegerea, neacceptarea” completă a diversității reprezentanței etnice a claselor; • Neconcordanța dintre curriculum și realitățile din care fac parte elevii; • Rigiditatea profesorilor; profesorii școlari par a nu înțelege importanța dezvoltării competenței interculturale la elevi; • Profesorii insistă să realizeze ce este strict după curriculum și ei nu pot aborda în mod infuzional dimensiunea EIC; • Elevilor le este câteodată dificil să perceapă propria identitate culturală și a altuia etc.

După cum se observă ușor din cele două tabele, volumul de probleme nu este mai mic decât cel al succeselor, atât de ordin general, cât și specifice, la capitolul EIC. Lipsa de motivație a unor studenți pentru a lucra în școală, atitudinea puțin responsabilă pentru proiectarea și realizarea orelor, dar și relațiile tensionate cu unii elevi și profesori, care afectează perturbator managementul clasei, dar și al dezvoltării personale și profesionale a studenților, periclitează bunul mers al lucrurilor în mediul școlar, dar și social în ansamblu.

O treime din lotul de subiecți chestionați nu identifică neclarități în organizarea practicii pedagogice, privind implementarea educației interculturale. Cealaltă parte au enunțat, însă, următoarele: ar trebui mai multe formări speciale pentru cadrele didactice din școli pentru a-i ajuta să înțeleagă importanța dezvoltării competenței interculturale; precizarea volumului informațiilor de EIC (din 100 %) a conținuturilor predate; stabilirea mecanismelor de evaluare a competenței interculturale la stagiile de practică. Perspectivele activității pedagogice în cariera profesională a studenților se prezintă în Diagrama 2 de mai jos și relevă realități îmbucurătoare, de vreme ce aproape a treia parte din ei optează pentru cariera pedagogică, iar stagiul de practică le-a întărit această alegere; 33% s-au convins că pot profesa anume în acest domeniu, având această oportunitate oferită de practica de specialitate.

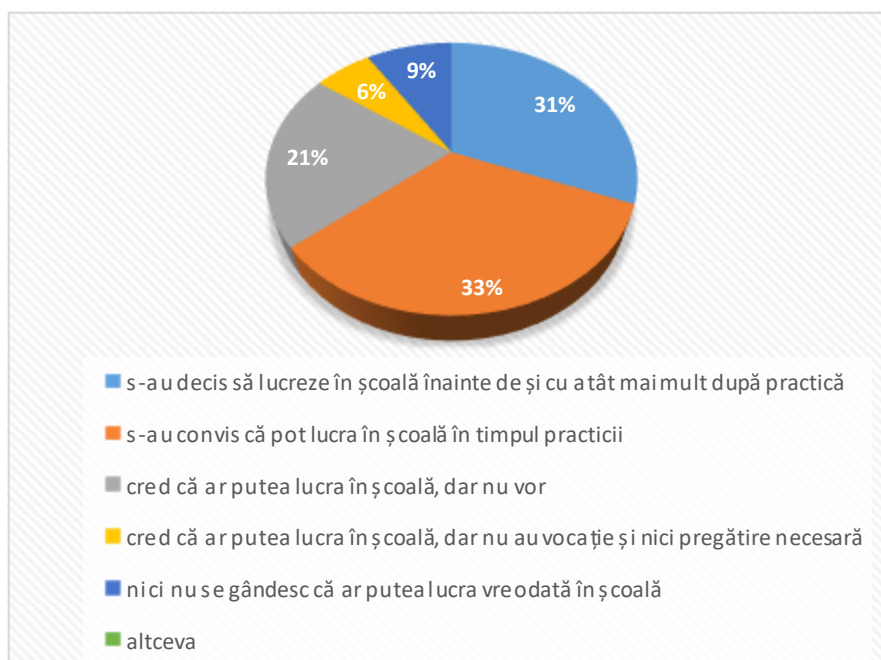

Diagrama 2. Perspectivele activității pedagogice în cariera profesională a studenților.

Concluziile pe care le fac studenții despre pregătirea lor la universitate pentru activitatea practică din școală, deduse la sesiunile de examinare de către profesorii chestionați, se reduc la următoarele:

- Pregătirea la universitate pentru activitatea practică din școală se face într-o logică sistemică, raportată la cerințele și schimbările curriculare din sistemul de învățământ din Republica Moldova, dar totuși nu este suficientă în cei 3 sau 4 ani (la specializările duble).
- Studenții ar avea nevoie de mai multe lecții de simulare, ei singuri solicită mai multe activități organizate în colaborare cu elevii din școli, cu alți actori ai mediului preuniversitar. De asemenea, ar fi rațional ca stagiile de practică să se deruleze începând cu anul I de studii, inclusiv prin activități de voluntariat în școală. Or, practica de exercițiu/de predare realizată în anul III/IV de studii este prea târzie. Chiar așa-zisa practică „pasivă”/de observare și asistență ar fi bine de a fi extinsă pe un termen mai mare. Deși studenții buni, interesați să fie profesori, sunt suficient de bine pregătiți teoretic, ei solicită activități de inserție profesională, mai multe simulări pe parcursul studiilor.
- La practică, studenții conștientizează importanța bunei pregătiri profesionale teoretice, care ajută la elaborarea practicii didactice și la rezolvarea problemelor apărute în școală, la cunoașterea conținuturilor teoretice, a exigențelor de elaborare a unui proiect didactic, a metodologiei didactice interactive, a standardelor de evaluare, la structurarea unui discurs didactic etc. În final, înțeleg mai bine relația dintre

teorie și practică. În același timp, din partea unor studenți se semnalează și neconcordanța dintre conținuturile studiate la universitate și cele predate în școală cauzată, în principal, de însușirea superficială a temelor curriculare în epoca digitală, în care tinerii sunt cucerți de abordări facile ale informației, care se înmulțește amețitor de accelerat și diversificat.

- În mai multe rapoarte ale studenților se regăsesc concluzii de genul: *În timpul practicii, am avut ocazia să învăț să fac lucruri noi și să descopăr ce presupune munca cadrului didactic în realitate; Am avut diverse activități care ne-au ajutat să ne dezvoltăm competențele profesionale; Stagiul de practică este foarte util și din punct de vedere social reprezintă o oportunitate de a interacționa cu alți studenți din aria de studiu și de a ne dezvolta din punct de vedere personal. EIC are multe și indiscutabile avantaje.*
- Mai mulți studenți sunt neplăcut surprinși de volumul mare de lucru birocratic pe care trebuie să-l facă un profesor; câteodată susțin că nu le place climatul existent, unde cadrele didactice cu experiență își asumă rolul de experți și nu sunt dispuși să colaboreze cu cadrele didactice tinere în calitate de mentor. Ei se plâng de volumul de lucru exagerat pe care trebuie să-l facă la modulul psihopedagogic și își dau seama că lucrul la școală este greu.
- În final, însă, o parte importantă dintre ei se conving de alegerea corectă a profesiei: este o profesie importantă, necesară, dificilă; să fii profesor – este SUPER.

Cu caracter de **recomandare**, pentru lărgirea **perspectivelor** de pregătire practică a studenților, mai ales pentru activitatea pedagogică în contexte multiculturale, considerăm oportune ameliorările curriculare sistematice și holiste, abordate la nivel instituțional prin valorile culturii organizaționale, centrate pe necesitățile/așteptările studenților și ale elevilor, ca răspuns la provocările informaționale, dar și a inovațiilor promovate în mod extins de inițiativele originale ale proiectelor de parteneriat din sectorul public și asociativ, derulate cu sprijinul generos al partenerilor de dezvoltare.

Referințe:

1. Codul educației al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.319-324.
2. ȘTEFAN, M. *Lexicon Pedagogic*. București: Aramis Print, 2006.
1. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Iași: Polirom, 2002.
2. CRISTEA, S. *Fundamentele pedagogiei*. Iași: Polirom, 2010.
3. GORAȘ-POSTICĂ, V. (coautor). *Curriculumul universitar de educație interculturală*. Chișinău: CE PRO DIDACTICA, 2020, p.20-32.

Date despre autor:

Viorica GORAȘ-POSTICĂ, doctor habilitat, profesor universitar, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Asistență Socială, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: vpostica@prodidactica.md

Prezentat la 10.03.2020